
Ronde 7

*Daan Debuysere, Liesbeth Ghesquière, Justine Pillaert & Lien Vanopstal
Hogeschool VIVES*

Contact: *daan.debuysere@vives.be*
liesbeth.ghesquiere@vives.be
justine.pillaert@vives.be
lien.vanopstal@vives.be

Effectieve schrijfdidactiek: inzetten op krachtig modeleren

1. Inleiding

Schrijven is ontzettend belangrijk. Het laat leerlingen toe om deel te nemen aan de maatschappij, om te leren en om zichzelf beter te leren kennen en te ontplooiën. Toch blijkt, bijvoorbeeld uit de 'Peiling Nederlands 2018' en 'Peil 2019', dat een goede schrijfvaardigheid van lagereschoolkinderen niet als evident beschouwd kan worden. Als antwoord op de teleurstellende cijfers voor schrijfvaardigheid komen in beide peilingen 'tijd' en 'effectieve instructiekwiteit van leraren' naar boven. Uit meta-onderzoek weten we ook hoe die effectieve instructiekwiteit eruit moet zien. Vooral expliciete instructie over tekststructuur en schrijfstrategieën, doelen met betrekking tot het schrijfproduct, feedback van een volwassene en samen schrijven zijn cruciaal voor effectief schrijfonderwijs (Graham e.a. 2012).

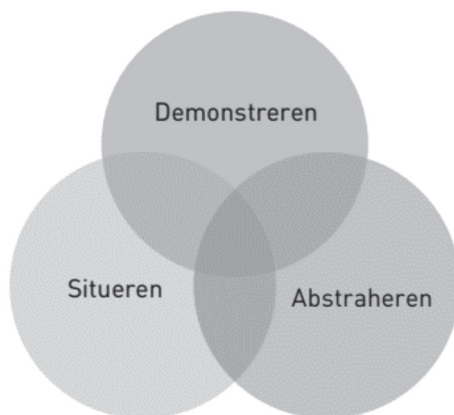
Hoewel veel onderzoek is gedaan naar effectieve schrijfdidactiek, blijkt er toch een kloof te bestaan tussen de wetenschap en de praktijk (Bouwer & Koster 2016; Koster e.a. 2017). De krachtige *evidence-based* interventies worden met andere woorden niet of te weinig ingezet tijdens de schrijflessen (Harris e.a. 2013). Tot deze vaststelling kwamen we ook in een eerder uitgevoerd praktijkgericht onderzoek ‘SOS - Schrijven op school’. Hoewel we leerkrachten in dat onderzoek uitdrukkelijk aanspoorden om in te zetten op expliciete strategie-instructie via modeleren, maakte de praktijk duidelijk dat ze enerzijds niet goed wisten welke vormen deze strategie-instructie kon aannemen en welke de kwaliteitscriteria ervan waren, en dat ze anderzijds (te) weinig vertrouwen hadden in hun didactisch handelen om hierop in te zetten. We merkten met andere woorden een onwetendheid en een grote handelingsverlegenheid op; een kloof tussen onderzoek en praktijk dus.

Vanuit deze nood aan praktijkonderzoek rond modeleren kreeg ‘Schrijven op school: krachtig modeleren’ vorm. Binnen dit onderzoek willen we niet alleen inzicht krijgen in de mogelijke vormen van strategie-instructie via modeleren, maar zetten we ook in op het coachen van leerkrachten om hun instructiekracht op dit vlak (en in de praktijk) te vergroten. Uit onderzoek blijkt immers dat, naarmate het vertrouwen in de eigen instructiekracht van leerkrachten toeneemt, ook de schrijfsresultaten van leerlingen toenemen (De Smedt e.a. 2016).

2. Krachtig modeleren: bestaand onderzoek

In een eerste stap onderzochten we de kwaliteitskenmerken van krachtig modeleren. Wat is modeleren binnen schrijfonderwijs en wanneer is het effectief? Het onderzoek van Schutz & Rainey (2019), *Making sense of modeling in elementary literacy instruction*, vertaald in *Modeling onder de loep, op zoek naar effectieve ingrediënten* (Bogaerds-Hazenberg & Evers-Vermeul 2020) vormde hier een interessant vertrekpunt. Uit dit praktijkgebaseerd onderzoek kwamen drie cruciale componenten van modeleren naar voren (zie ook: Figuur 1):

- a. Situeren – Leraren introduceren een leesstrategie en verbinden die aan recente leerervaringen of aan voorkennis van hun leerlingen.
- b. Demonstreren – Leraren geven een inkijkje in hun denkstappen en maken zo de belangrijkste aspecten van een leesstrategie zichtbaar.
- c. Abstraheren – Leraren nemen afstand van de directe situatie door te reflecteren op wat leerlingen aan het leren zijn. Ze koppelen het proces dus los van een specifieke taak en verhelderen op die manier wat leerlingen kunnen doen bij andere schrijftaken.



Figuur 1 – Drie componenten van modeling.

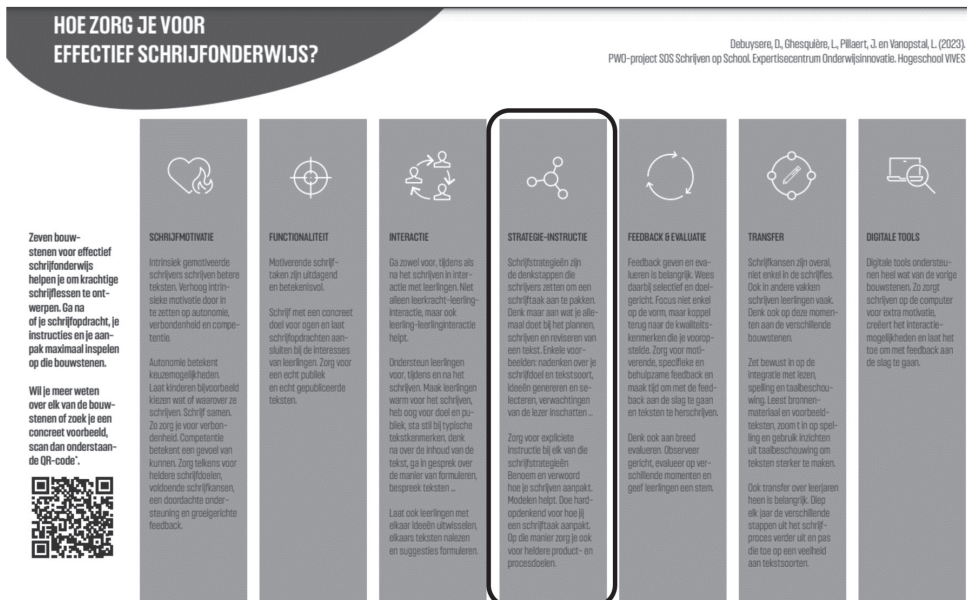
Leerkrachten schakelen continu heen en weer tussen deze drie elementen, wat van modeleren een dynamisch en geen statisch of lineair principe maakt. Verder ondersteunen leerkrachten de leerlingen initieel heel sterk, maar bouwen ze die ondersteuning gradueel af, met als eindbedoeling dat leerlingen de strategieën internaliseren en er zelfstandig mee aan de slag kunnen.

3. Krachtig modeleren: werkbaar en ondersteunend kader

De kwaliteitscriteria voor effectief modeleren zijn in theorie duidelijk. Maar hoe transfereren we die naar de klaspraktijk? Welke ondersteuning of *tool* hebben leerkrachten nodig om zowel de onwetendheid als de handelingsverlegenheid aan te pakken?

Via video-opnames, feedbacksessies en gerichte observaties concretiseerden we de bestaande kwaliteitskenmerken van krachtig modeleren en voegden we er extra kenmerken aan toe. Transfer bijvoorbeeld krijgt nu een prominentere plaats in het modeleerproces. We verfijnden ook de terminologie en zorgden voor concrete voorbeelden bij de schrijfstrategieën. Het resultaat is een didactisch kader en een kijkwijzer die concrete handvatten bieden om de schrijfdidactiek van leerkrachten te versterken en zo bij te dragen aan de ontwikkeling van zelfstandig schrijvende leerlingen. Het kader en de kijkwijzer staan digitaal ter beschikking op <https://vivesweb.be/taalsterkschrijvenop-school>.

Centraal in dit onderzoek staan de modeleervaardigheden van leraren als onderdeel van de bouwsteen 'strategie-instructie'. Naast deze bouwsteen zijn ook motivatie, functionaliteit, interactie, feedback en evaluatie en transfer onmisbare ingrediënten in een effectieve schrijfles. We zoomen hieronder graag even uit naar het grotere kader, opgesteld in 'SOS Schrijven op school'.



Figuur 2 – Zeven bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs.

4. Coachingtraject krachtig modeleren

Het didactisch kader en de kijkwijzer spelen in op de onwetendheid rond modeleren. Maar wat met de handelingsverlegenheid? Hoe trainen we leerkrachten zodat ze meer vertrouwen krijgen in hun instructie- en modelevaardigheden? Dit academiejaar – jaar 2 van het onderzoek – werken we een hybride professionaliseringstraject uit dat elke stap van het krachtig modeleren en de toepassing ervan toelicht. De leerkracht verdiept zich zo in de achtergronden omtrent krachtige schrijfdidactiek en modeleren, en krijgt de kans om de inzichten in de praktijk om te zetten.

Videocoaching staat in dit traject centraal, als sterk instrument voor professionalisering van vaardigheden. Een videocoachingstraject laat immers toe om theoretische inzichten te koppelen aan (de reflectie rond) het concreet handelen in de praktijk. Het versterkt niet enkel de competenties van leraren, maar bevordert ook de reflectiecultuur in de school en zorgt ervoor dat leerkrachten door het bekijken en bespreken van elkaars beeldmateriaal een gemeenschappelijke taal ontwikkelen voor het uitwisselen van ervaringen en het samen werken aan krachtig schrijfvaardigheidsonderwijs.

Referenties

- Bouwer, R. & M. Koster (2016). *Schrijfonderzoek naar het klaslokaal. De effecten van Tekster, een nieuw ontwikkeld lesprogramma voor leerlingen in het basisonderwijs*. Utrecht: Universiteit Utrecht. [Proefschrift].
- De Smedt, F., H. Van Keer & E. Merchie (2016). “Student, teacher, and class-level correlates of Flemish late elementary school children’s writing performance”. In: *Reading and Writing*, 29 (5), p. 833-868.
- Graham, S., K. Harris, B. Fink & C. MacArthur (2001). “Teacher efficacy in writing: a construct validation with primary grade teachers”. In: *Scientific Studies of Reading*, 5 (2), p. 177-202.
- Graham, S., D. McKeown, S. Kiuahara & K. Harris (2012). “A meta-analysis of writing instruction for students in the elementary grades”. In: *Journal of Educational Psychology*, 104 (4), p. 879-896.
- Harris, K., S. Graham, B. Friedlander & E. Laud (2013). “Bring powerful writing strategies into your classroom! Why and how”. In: *The Reading Teacher*, 66 (7), p. 536-542.
- Schutz, K. & E. Rainey (2019). “Making sense of modeling in elementary literacy instruction”. In: *The Reading Teacher*, 73 (4), p. 443-451.
- Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming (2019). ‘Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018’. Online raadpleegbaar op: https://peilingsonderzoek.be/wp-content/uploads/2018/11/Brochure_Nederlands_BaO_2018_DEF.pdf.
-